

Ewa Bińczyk

Retoryka środowiskowa i marazm antropocenu

Filozoficzna analiza dyskursów

Popularnonaukowe streszczenie projektu

Ryzyko zmiany klimatycznej to jedno z najpoważniejszych politycznych i egzystencjalnych wyzwań XXI wieku (por. IPCC 2014; *Encyklika Laudato Si'* Ojca Świętego Franciszka 2015). Filozofia nauki, zmagająca się z problemem cywilizacyjnej roli technologii i nauki nie może dłużej unikać debaty na temat destabilizacji klimatu. Najważniejszym celem projektu jest filozoficzna analiza środowiskowej i klimatycznej retoryki epoki antropocenu. Termin „antropocen” (epoka człowieka) został wprowadzony po to, by opisać obecną epokę geologiczną. Badacze z obszaru nauk ścisłych uznali, że nadszedł czas na wyeksponowanie niebywałego wpływu człowieka na planetę Ziemię. Czy utraciliśmy już Naturę?

Twierdzą, że pojęcie antropocenu ucieleśnia napięcia i obawy niestabilnego XXI stulecia. Obserwujemy proces podważania dotychczasowych iluzorycznych założeń antropocentryzmu. Na naszych oczach dokonuje się głęboka transformacja zachodniego myślenia na temat cywilizacyjnej roli interwencji technologicznych.

W badaniach pytam o epistemologiczne, kategoriaalne i normatywne wyzwania związane z takimi zjawiskami, jak katastrofa klimatyczna, modyfikacje pogody, inżynieria klimatu i klimatyczne korekty kapitalizmu. Jakie są ich najważniejsze filozoficzne konsekwencje? Jakiego rodzaju idee, metafory, milczące założenia filozoficzne i kategorie zdominowały przestrzeń współczesnego namysłu nad środowiskiem?

Ekonomiści, socjologowie i filozofowie, tacy jak N. Stern, T. Jackson, G. Speth, A. Giddens, S. Yearley, R. Irwin czy V. Plumwood w zaangażowany sposób argumentują, że nie możemy uniknąć klimatycznej korekty naszych pojęć i dyskursów. „Rozczarowanie” i „bezradność” to określenia, które trafnie oddają stanowisko profesjonalistów dokonujących diagnoz obecnego stanu polityki środowiskowej. Z tego powodu w tytule projektu pojawia się pochodzący z języka greckiego termin marazm (*marasmós*). W naukach medycznych marazm odnosi się do takiego stopnia wyniszczenia organizmu, który poważnie zagraża sprawności myślenia i działania, wiodąc do apatii.

Celem projektu jest stymulowanie dialogu pomiędzy następującymi dziedzinami badań nad środowiskiem: filozofią techniki, filozofią i historią środowiskową, klimatycznymi korektami kapitalizmu, socjologią ryzyka. Badania zostały zaplanowane jako realizacja szerszego postulatu tworzenia krytycznych analiz w obszarze STSE – środowiskowych studiów nad nauką oraz technologią.

Projekt opiera się na metodyce jakościowej. Ma on naturę transdyscyplinarną. Najważniejszą metodą badań jest analiza dyskursywna, w oparciu o dostępną literaturę i materiały źródłowe. W badaniach zostaną zlokalizowane i przebadane następujące dyskursy: utraty Natury, nieznanych i niepewnych przyszłości, kompensacji klimatycznych i sprawiedliwości międzypokoleniowej, „solidnego planu awaryjnego”, inżynierii klimatu.

Projekt modeluje zaskakujący słownik epoki antropocenu. Badania wstępne sugerują, że zawierać on będzie takie terminy, jak: „polityka natury”, „antropopresja”, „postnaturalizm”, „dług klimatyczny”, „uchodźcy klimatyczni”, „nowy konflikt klasowy”, „klimatyczny apartheid”, „modyfikowanie pogody”, „geoinżynieria”, „globalne terrarium”, „kapitalocen”, „asystowane migracje zagrożonych gatunków”.

Celem projektu jest dostarczenie spójnego teoretycznie słownika, który pozwoli na integrację dyskusji środowiskowych epoki antropocenu. Oprócz prezentacji definicji podstawowych terminów, projekt podejmuje dyskusję podstawowych założeń teoretycznych i aksjologicznych współczesnej refleksji środowiskowej.

Pozwoli to na zlokalizowanie i krytyczną dyskusję najbardziej bolesnych deficytów namysłu nad środowiskiem w XXI wieku. Jedną z podstawowych hipotez projektu głosi, że można wskazać związki struktury pojęciowej antropocenu ze swoistym marazmem charakteryzującym współczesną politykę klimatyczną.